

LAUSUNTOJA JA SELVITYKSIÄ 2003:7

*Kuolleeksi julistamisesta annetun
lain uudistaminen*

Tiivistelmä lausunnoista

LAUSUNTOJA JA SELVITYKSIÄ 2003:7

*Kuolleeksi julistamisesta annetun
lain uudistaminen*

Tiivistelmä lausunnoista

OIKEUSMINISTERIÖ
HELSINKI 2003

ISSN 1458-7149
ISBN 952-466-097-0
Oikeusministeriö
Helsinki

KUVAILULEHTI

OIKEUSMINISTERIÖ

Julkaisun päivämäärä
31.3.2003

<p>Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri)</p> <p>Tuomo Antila</p>	<p>Julkaisun laji</p> <p>Lausuntotiivistelmä</p> <p>Toimeksiantaja</p> <p>Oikeusministeriö</p> <p>Toimielimen asettamispäivä</p> <p>28.5.2002</p>		
<p>Julkaisun nimi</p> <p>Kuolleeksi julistamisesta annetun lain uudistaminen.</p> <p>Tiivistelmä lausunnoista</p>			
<p>Julkaisun osat</p> <p>1. Johdanto</p> <p>2. Yhteenvedo lausunnoista</p> <p>3. Yksityiskohtaiset kannanotot</p> <p>4. LIITE: Luettelo viranomaisista ja yhteisöistä, joilta oikeusministeriö pyysi lausuntoa</p>			
<p>Tiivistelmä</p> <p>Kuolleeksi julistamisesta annetun lain uudistamistyöryhmän mietinnöstä saatiin lausunnot yhteensä 23 viranomaiselta ja yhteisöltä.</p> <p>Kaikki lausunnonantajat pitivät työryhmän ehdotuksia oikeansuuntaisina. Ehdotukset kuolleeksi julistamisen edellytysten ja kuolleeksi julistamista koskevissa asioissa noudatettavan menettelyn uudistamisesta saivat yleisesti ottaen laajaa kannatusta. Useat lausunnonantajat pitivät tarpeellisena myös kansainvälisyksityisoikeudellisten säännösten ottamista lakiin ja Suomen viranomaisen kansainvälisen toimivallan laajentamista.</p> <p>Työryhmän ehdotus viranomaisaloitteisten kuolleeksijulistamisasioiden käsittelyn siirtämisestä käräjäoikeuksilta maistraateille sai lausunnoissa laajaa tukea. Kaksi lausunnonantajaa katsoi, että työryhmän ehdotuksesta poiketen myös yksityisten hakemuksesta vireille tulevat kuolleeksijulistamisasiat olisi perusteltua siirtää maistraattien käsiteltäviksi.</p>			
<p>Avainsanat: (asiasanat)</p>			
<p>Kuolleeksi julistaminen</p>			
<p>Muut tiedot</p>			
<p>Sarjan nimi ja numero</p> <p>Lausunnot ja selvityksiä 2003:7</p>		<p>ISSN</p> <p>1458-7149</p>	<p>ISBN</p> <p>952-466-097-0</p>
<p>Kokonaissivumäärä</p>	<p>Kieli</p> <p>suomi</p>	<p>Hinta</p>	<p>Luottamuksellisuus</p> <p>julkinen</p>
<p>Jakaja</p> <p>Oikeusministeriö</p>		<p>Kustantaja</p> <p>Oikeusministeriö</p>	

PRESENTATIONSBLAD

JUSTITIE MINISTERIET

Utgivningsdatum
31.3.2003

Författare (uppgifter om organet: organets namn, ordförande, sekreterare)		Typ av publikation Sammandrag av utlåtanden	
Tuomo Antila		Uppdragsgivare Justitieministeriet	
		Datum då organet tillsattes 28.5.2002	
Publikation (även den finska titeln) Revidering av lagen om dödförklaring. Sammandrag av utlåtanden (Kuolleeksi julistamisesta annetun lain uudistaminen. Tiivistelmä lausunnoista)			
Publikationens delar			
<ol style="list-style-type: none"> 1. Inledning 2. Sammandrag av utlåtanden 3. Detaljerade ställningstaganden 4. BILAGA: Förteckning över myndigheter och samfund av vilka justitieministeriet begärde ett utlåtande 			
Referat			
<p>Sammanlagt 23 myndigheter och samfund gav sitt utlåtande om betänkandet av arbetsgruppen för revidering av lagen om dödförklaring.</p> <p>Alla remissinstanserna ansåg arbetsgruppens förslag vara i rätt riktning. Förslagen till reformeringen av förutsättningarna för dödförklaring och förfarandet vid dödförklaring fick allmänt taget omfattande stöd av remissinstanserna. Flera remissinstanser ansåg det nödvändigt att det också införs internationellt privaträttsliga bestämmelser i lagen och att de finska myndigheternas internationella behörighet utvidgas.</p> <p>Arbetsgruppens förslag om att ärenden om dödförklaring som inleds på myndigheternas initiativ skall överföras från tingsrätterna till magistraterna fick ett omfattande stöd i utlåtandena. Till skillnad från arbetsgruppens förslag ansåg två remissinstanser att det är motiverat att överföra till magistraterna även ärenden om dödförklaring som inleds på privatpersoners ansökan.</p>			
Nyckelord Dödförklaring			
Övriga uppgifter (Oskari- och HARE-numren, andra referensnumren)			
Seriens namn och nummer Justitieministeriet, Utlåtanden och utredningar 2003:7		ISSN 1458-7149	ISBN 952-466-097-0
Sidoantal 16	Språk finska	Pris	Sekretessgrad offentlig
Distribution Justitieministeriet		Förlag Justitieministeriet	

SISÄLLYSLUETTELO

LAUSUNTOTIIVISTELMÄ	2
1. Johdanto	2
2. Yhteenvedo lausunnoista	2
3. Yksityiskohtaiset kannanotot	3
1 luku. Yleiset säännökset.....	3
1 - 2 §.....	3
2 luku. Kuolleeksi julistaminen tuomioistuimen päätöksellä	3
3 §. Kuolleeksi julistaminen ilman odotusaikaa.....	3
4 §. Kuolleeksi julistaminen odotusajan kuluttua.....	3
5 §. Vireillepano	4
6 §. Toimivaltainen tuomioistuin.....	4
7 §. Vireillepanoon oikeutetut.....	5
8 §. Kuuleminen	5
9 - 11 §.....	5
3 luku. Kuolleeksi julistaminen maistraatin päätöksellä	6
12 §. Edellytykset.....	6
13 §. Vireilletulo	6
14 §. Toimivaltainen maistraatti	6
15 §. Selvittämisvelvollisuus	7
16 §. Kutsu ja sen tiedoksianto	7
17 §	7
18 §. Kuolinpäivän määrääminen.....	8
19 §. Maistraatin päätöksen tiedoksianto.....	8
4 luku. Omaisuuden takaisin luovuttaminen.....	8
20 §	8
21 §. Luovutusvelvollisen muu suoritusvelvollisuus.....	8
5 luku. Kansainvälisen yksityisoikeuden alaan kuuluvat säännökset.....	9
23 §. Suomen viranomaisten kansainvälinen toimivalta.....	9
24 §	10
25 §. Vieraassa valtiossa annetun päätöksen tunnustaminen.....	10
26 §. Tunnustamatta jättämisen perusteet.....	10
6 luku. Erinäisiä säännöksiä.....	11
27 §	11
28 §. Maistraatin oikeus saada tietoja.....	11
29 - 30 §.....	11
Taloudelliset vaikutukset.....	11
Muita huomautuksia	12
LIITE	13

1. JOHDANTO

Kuolleeksi julistamisesta annetun lain uudistamistyöryhmän mietintö valmistui 28 päivänä marraskuuta 2002. Mietinnössä ehdotetaan kuolleeksi julistamista koskevan sääntelyn uudistamista kokonaisuudessaan. Laki kuolleeksi julistamisesta (15/1901) kumottaisiin ja korvattaisiin uudella samannimisellä lailla.

Työryhmä ehdottaa kuolleeksi julistamisen edellytyksiä koskevien säännösten ajanmukaistamista. Päätös kadonneen henkilön kuolleeksi julistamisesta olisi mahdollista saada aikaisempaa olennaisesti lyhyempien odotusaikojen jälkeen ja nykyistä useammin kokonaan ilman odotusaikaa. Väestötietojärjestelmän tietojen ajan tasalla pitämiseen liittyvässä, väestökirjaviranomaisten aloitteesta tapahtuvassa kuolleeksi julistamisessa sovellettava ikäraja korotettaisiin 90 vuodesta sataan vuoteen.

Toimivalta kuolleeksijulistamisasioissa ehdotetaan jaettavaksi kärjäoikeuksien ja maistraattien kesken. Yksityisten hakemukset kadonneen henkilön julistamisesta kuolleeksi käsiteltäisiin ehdotuksen mukaan kärjäoikeuksissa, kuten nykyisinkin. Väestötietojärjestelmän tietojen ajan tasalla pitämiseen liittyvien kuolleeksi julistamista koskevien asioiden käsittely ehdotetaan sitä vastoin siirrettäväksi kärjäoikeuksilta maistraateille.

Myös kuolleeksi julistamista koskevissa asioissa noudatettava menettely ehdotetaan uudistettavaksi. Kärjäoikeudessa käsiteltävissä asioissa kuulusmenettelyä tehostettaisiin. Väestötietojärjestelmän tietojen ajan tasalla pitämiseen liittyvissä asioissa pyritäisiin nykyistä paremmin turvaamaan niiden henkilöiden oikeusturva, joiden kuolleeksi julistamisesta on kysymys. Tämän vuoksi lakiin otettaisiin säännökset maistraatin selvittämisen ja tiedoksiantovelvollisuudesta.

Lakiehdotukseen sisältyy myös säännökset Suomen viranomaisten kansainvälisestä toimivallasta kuolleeksi julistamista koskevissa asioissa, sovellettavasta laista sekä vieraassa valtiossa annetun kuolleeksijulistamispäätöksen tunnustamisesta. Suomen viranomaisten kansainvälinen toimivalta laajenisi koskemaan Suomen kansalaisten lisäksi sellaisia henkilöitä, joiden viimeinen tiedossa oleva asuin- tai kotipaikka on Suomessa.

Oikeusministeriö pyysi 28 päivänä marraskuuta 2002 mietinnöstä lausuntoa 24 viranomaiselta ja yhteisöltä, joista 23 antoi lausunnon. Viranomaiset ja yhteisöt, joilta lausuntoa pyydettiin ja jotka sen antoivat, on lueteltu tiivistelmän liitteessä.

2. YHTEENVETO LAUSUNNOISTA

Kaikki lausunnonantajat pitivät työryhmän ehdotuksia oikeansuuntaisina. Ehdotukset kuolleeksi julistamisen edellytysten ja kuolleeksi julistamista koskevissa asioissa noudatettavan menettelyn uudistamisesta saavat yleisesti ottaen laajaa kannatusta. Useat lausunnonantajat pitivät tarpeellisena myös kansainvälisyksityisoikeudellisten säännösten ottamista lakiin ja Suomen viranomaisten kansainvälisen toimivallan laajentamista.

Valtaosa niistä lausunnonantajista, jotka erityisesti ottavat kantaa työryhmän ehdotukseen toimivallan jakamisesta käräjäoikeuksien ja maistraattien kesken, kannattaa työryhmän ehdotusta sellaisenaan. *Hämeenlinnan maistraatti* ja *Rovaniemen maistraatti* kuitenkin katsovat, että myös yksityisten hakemuksesta vireille tulevat kuolleeksi julistamista koskevat asiat olisi perusteltua siirtää maistraattien käsiteltäviksi. Toisaalta *Valtakunnansyyttäjänvirasto* ja *Käräjäoikeustuomarit ry* nimenomaisesti kannattavat työryhmän ehdotusta siitä, että yksityisten hakemuksesta vireille tulevat asiat käsitellään edelleen käräjäoikeuksissa.

Yksittäisistä säännösehdoituksista lausunnonantajat esittävät eniten kriittisiä huomautuksia maistraatin selvittämis- ja tiedoksiantovelvollisuuden sekä vieraassa valtiossa annetun kuolleeksijulistamispäätöksen tunnustamisen osalta. Selvittämis- ja tiedoksiantovelvollisuutta pidetään ehdotetussa muodossa tarpeettoman laajana, ja vieraassa valtiossa annetun päätöksen tunnustamista koskevaa sääntelyä ei pidetä käytäntöä ajatellen riittävän selkeänä. Lisäksi neljä lausunnonantajaa pitää työryhmän ehdotusta puutteellisena siinä suhteessa, että lakiehdotukseen ei ole otettu säännöksiä menettelystä, jota on noudatettava, kun kuolleeksijulistamispäätös osoittautuu virheelliseksi.

3. YKSITYISKOHTAISET KANNANOTOT

1 luku. Yleiset säännökset

1 - 2 §

(ei huomautuksia)

2 luku. Kuolleeksi julistaminen tuomioistuimen päätöksellä

3 §. Kuolleeksi julistaminen ilman odotusaikaa

Jos kadonnut henkilö on kadotessaan ollut välittömän hengenvaaran aiheuttaneessa onnettomuudessa tai muussa siihen rinnastettavassa tilanteessa, hänen kuolleeksi julistamistaan voidaan hakea välittömästi katoamisen jälkeen.

Onnettomuustutkintakeskus ja Helsingin käräjäoikeus pitävät pykälää perusteltuna ja katsovat, että se selkeyttäisi oikeustilaa.

4 §. Kuolleeksi julistaminen odotusajan kuluttua

Kadonneen henkilön kuolleeksi julistamista voidaan muissa kuin 3 §:ssä mainituissa tapauksissa hakea odotusajan kuluttua. Odotusaika lasketaan siitä, kun kadonnut henkilö on tiettävästi viimeksi ollut elossa.

Jos kadonnut henkilö on kadotessaan ollut olosuhteissa, joihin liittyy hengenvaara, tai jos katoamiseen liittyvät olosuhteet ja muut seikat huomioon

ottaen muutoin on erittäin todennäköistä, että hän on kuollut, odotusaika on yksi vuosi.

Muissa kuin 2 momentissa mainituissa tapauksissa odotusaika on viisi vuotta.

Useat lausunnonantajat (*sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, Eläketurvakeskus, Kansaneläkelaitos, Tilastokeskus, Helsingin käräjäoikeus, Porin käräjäoikeus ja Ålands tingsrätt*) nimenomaisesti kannattavat ehdotusta odotusaikojen lyhentämisestä.

Ålands tingsrätt esittää 1 momentin muotoilemista siten, että päätös kuolleeksi julistamisesta voitaisiin tehdä odotusajan kuluttua. Tällöin vältettäisiin se hakijan kannalta epätydyttävä lopputulos, että hakemus joudutaan hylkäämään ennen aikaisena, jos se on tehty ennen kuin odotusaika on kulunut umpeen.

Helsingin käräjäoikeus esittää 3 momentin täsmentämistä esimerkiksi seuraavasti: "Jos henkilö on kadonnut olosuhteissa, joissa voidaan pitää todennäköisenä, että hän on kuollut, odotusaika on viisi vuotta."

5 §. Vireillepano

Kuolleeksi julistamista koskeva asia pannaan vireille käräjäoikeudessa hakemuksella.

Käräjäoikeustuomarit ry ehdottaa, että pykälään lisätään maininta hakemukseen liitettävistä onnettomuustutkinta-asiakirjoista tai vastaavista henkilön katoamista koskevista selvityksistä.

6 §. Toimivaltainen tuomioistuin

Kuolleeksi julistamista koskevan asian käsittelee se tuomioistuin, jonka tuomiopiirissä kadonneella henkilöllä on viimeksi ollut kotikunta tai väestökirjanpitokunta.

Jos haetaan usean samalla kertaa kadonneen henkilön julistamista kuolleeksi, asian voi käsitellä tuomioistuin, joka on 1 momentin nojalla toimivaltainen heistä jonkun osalta.

Jos Suomessa ei ole tuomioistuinta, joka olisi 1 tai 2 momentin nojalla toimivaltainen käsittelemään asian, asian käsittelee se tuomioistuin, jonka tuomiopiirissä hakijalla on kotikunta, tai, jollei hakijalla ole kotikuntaa Suomessa, Helsingin käräjäoikeus.

Helsingin käräjäoikeus pitää pykälää tarkoituksenmukaisena. *Ålands tingsrätt* katsoo, että tarkoituksenmukaisuus- ja työnjakonäkökulmasta voidaan kyseenalaistaa se, että 3

momentin mukainen jäännöstoimivalta uskotaan juuri Helsingin käräjäoikeudelle. Kysymykseen voisi tulla myös jokin muu käräjäoikeus, jolla on tarvittava kielitaito.

7 §. Vireillepanoon oikeutetut

Kuolleeksi julistamista koskevan hakemuksen voi tehdä kadonneen henkilön aviopuoliso tai perillinen taikka muu henkilö, jonka oikeus saattaa riippua kuolleeksi julistamisesta. Heillä on myös oikeus jatkaa toisen henkilön hakemusta.

Helsingin käräjäoikeus esittää, että käytännössä saattaa joskus esiintyä tilanteita, joissa oikeus hakemuksen tekemiseen voisi perustua myös esimerkiksi vahvoin tunnesyihin. Ålands tingsrätt katsoo, että ilmaisu "perillinen" ei ole yksiselitteinen, ja toteaa, ettei miehinnöstä ilmene, onko tällä tarkoitettu yleistestamentinsajaa.

Käräjäoikeustuomarit ry esittää, että selvennyksenä voisi ainakin perusteluissa mainita, onko tarkoitus sallia valtiolle oikeus hakemuksen tekemiseen perintökaaren 5 luvun 1 §:n mukaisessa tilanteessa. Lisäksi yhdistyksen mukaan olisi aiheellista harkita, tulisiko lakiin jättää mahdollisuus kuolleeksi julistamiseen yleisen edun vuoksi ehdotetun 2 luvun mukaisessa menettelyssä ja minkä viranomaisen tulisi tällöin olla oikeutettu hakemuksen tekemiseen.

8 §. Kuuleminen

Kadonneen henkilön aviopuolisolle ja perillisille on varattava tilaisuus tulla kuulluksi hakemuksen johdosta. Jos kadonneelle henkilölle on määrätty edunvalvoja, myös tälle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi.

Tilaisuutta tulla kuulluksi ei tarvitse varata, jos tiedoksianto olisi toimitettava oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 9 §:ssä tarkoitettulla tuomioistuimen kuulutuksella.

Käräjäoikeustuomarit ry esittää, että laista tai perusteluista tulisi selvästi ilmetä, että kuolleeksi julistaminen on asia, jossa sovinto ei ole sallittu. Tämän lähtökohdan selventämiseksi lakiin tulisi ottaa säännös, jonka mukaan käräjäoikeus voi harkintansa mukaan kuulla viranomaisia, kuten poliisia.

Suomen Syyttäjähdistys ry katsoo, että laissa olisi otettava huomioon kuolleeksi julistamista koskevan lainsäädännön mahdollinen väärinkäyttö. Tästä syystä voisi olla perusteltua, että käräjäoikeuden tulisi aina kuulla poliisia tai varata sille tilaisuus tulla kuulluksi.

9 - 11 §

(ei huomautuksia)

3 luku. Kuolleeksi julistaminen maistraatin päätöksellä

12 §. Edellytykset

Henkilö voidaan julistaa kuolleeksi maistraatin päätöksellä, kun on kulu-
nut:

- 1) sata vuotta sen kalenterivuoden päättymisestä, jonka aikana hän on syn-*
tynyt; ja
- 2) viisi vuotta sen kalenterivuoden päättymisestä, jonka aikana hän on tiet-*
tävästi viimeksi ollut elossa.

Useat lausunnonantajat (*Tilastokeskus, Helsingin käräjäoikeus, Ålands tingsrätt, Hel-*
singin maistraatti, Käräjäoikeustuomarit ry ja Suomen Henkikirjoittajayhdistys ry)
kannattavat työryhmän ehdotusta ikärajan korottamisesta sataan vuoteen. *Tampereen*
käräjäoikeus kuitenkin katsoo, että ikärajan korottamiseen ei ole tarvetta. Sen mukaan
ikärajan korottaminen todennäköisesti lisäisi yksityisten aloitteesta käräjäoikeudessa käsi-
teltäviä kuolleeksi julistamisasioita. Virheellisen päätöksen riski 90 vuoden ikärajaa sovel-
lettaessa olisi käräjäoikeuden näkemyksen mukaan olematon, kun otetaan huomioon
maistraateille asetettu selvittämisvelvollisuus.

13 §. Vireilletulo

Maistraatin on vuosittain omasta aloitteestaan selvitettävä, onko väestötie-
tojärjestelmän tietojen mukaan elossa sellaisia henkilöitä, joiden kuolleeksi
julistamiseen on 12 §:n mukaiset edellytykset.

Helsingin maistraatti katsoo, että säännös maistraatin oma-aloitteisesta selvittämisvel-
vollisuudesta on epärealistinen. Pykälä tulisi maistraatin mielestä muotoilla siten, että 12
§:n 2 kohdan mukaiseen selvitykseen tulisi ryhtyä vain viranomaisten aloitteesta.

Vaasan maistraatti ehdottaa pykälän muotoilemista seuraavasti: "Maistraatin on vuosit-
tain omasta aloitteestaan selvitettävä, onko *väestötietojärjestelmässä merkitty elossa*
oleviksi sellaisia henkilöitä, joiden kuolleeksi julistamiseen on 12 §:n mukaiset edellytyk-
set."

Ålands tingsrätt huomauttaa, että ruotsinkielisessä lakitekstissä ilmaisu "vireilletulo" vas-
tineena käytetty ilmaisu "anhängigblivande" on epäonnistunut.

14 §. Toimivaltainen maistraatti

Kuolleeksi julistamista koskevan asian käsittelee se maistraatti, jonka toimialueella henkilöllä on viimeksi ollut kotikunta tai väestökirjanpitokunta.

Jos Suomessa ei ole maistraattia, joka olisi 1 momentin nojalla toimivaltainen käsittelemään asian, asian käsittelee Helsingin maistraatti.

Ålands tingsrätt esittää 2 momentin osalta vastaavan huomautuksen kuin 6 §:n 3 momentin osalta.

15 §. Selvittämisvelvollisuus

Maistraatin on kunkin sellaisen henkilön osalta, jonka kuolleeksi julistamiseen on 12 §:n 1 kohdassa säädetty edellytys, hankittava kohtuudella saatavissa oleva selvitys siitä, onko hän ollut viimeksi kuluneiden viiden kalenterivuoden aikana elossa.

Hämeenlinnan maistraatti katsoo, että lakiin tai asetukseen tulisi ottaa yksityiskohtaisemmat säännökset siitä, millä tavoin pykälässä tarkoitettu selvitys on toimitettava. Maistraatti toteaa, että pykälän perusteluissa on esitetty useampia selvittämistapoja. Maistraatti esittää harkittavaksi, onko näin laaja selvittämisvelvollisuus tarpeen.

16 §. Kutsu ja sen tiedoksianto

Maistraatin on kutsuttava kutakin sellaista henkilöä, jonka kuolleeksi julistamiseen on selvitetty olevan edellytykset, ilmoittautumaan maistraatille viimeistään kutsussa mainittuna määräpäivänä uhalla, että hänet voidaan julistaa kuolleeksi. Maistraatin on samalla kutsuttava kaikkia, jotka voivat antaa tietoja siitä, onko asianomainen henkilö elossa vai kuollut, ilmoittamaan samassa ajassa tietonsa maistraatille.

Jos asianomaiselle henkilölle on merkitty väestötietojärjestelmään voimassa oleva osoite, kutsu on lähetettävä siihen. Jos väestötietojärjestelmästä tai muista väestökirjoista ilmenee, että asianomaisella henkilöllä on Suomessa aviopuoliso tai läheisiä sukulaisia, kutsu on annettava tiedoksi aviopuolisolle ja vähintään yhdelle sukulaiselle. Jos asianomaiselle henkilölle on määrätty edunvalvoja, kutsu on annettava tiedoksi myös tälle.

Kutsu annetaan lisäksi tiedoksi yleistiedoksiantona siten kuin hallintolain (/) 62 §:ssä säädetään. Maistraatin on julkaistava kuulutus kutsusta virallisessa lehdessä jonkin kuukauden ensimmäisessä numerossa viimeistään kolme kuukautta ennen määräpäivää.

Hämeenlinnan maistraatti esittää harkittavaksi, onko ehdotettu perusteellinen kuuleminen ja sukulaisten etsiminen tarpeen. Sukulaisten etsimisen voisi maistraatin mukaan joka tapauksessa rajoittaa väestötietojärjestelmästä ilmeneviin tietoihin. Maistraatti pitää kuuluttamista virallisessa lehdessä hyödyttömänä. Jos kuuluttamista pidetään asianmukaisena

ja tarpeellisenä, sen olisi tapahduttava jossakin yleisesti leviävässä sanomalehdessä. Myös *Suomen Henkikirjoittajayhdistys ry* esittää vielä harkittavaksi, onko näin laaja kuulemismenettely tarpeellinen.

17 §

(ei huomautuksia)

18 §. Kuolinpäivän määrääminen

Julistaessaan henkilön kuolleeksi maistraatin on määrättävä se päivä, jona hänen katsotaan kuolleen.

Kuolinpäiväksi on määrättävä 1 päivä tammikuuta sinä vuonna, joka ensiksi alkaa sen jälkeen, kun on kulunut sata vuotta henkilön syntymästä ja viisi vuotta siitä, kun hän on tiettävästi viimeksi ollut elossa.

Hämeenlinnan maistraatti esittää harkittavaksi, olisiko mahdollista, että maistraatin päätöksellä kuolleeksi julistettavalle henkilölle voitaisiin määritellä oikea kuolinpäivä, jos se on maistraatin tiedossa.

19 §. Maistraatin päätöksen tiedoksianto

Jos väestötietojärjestelmästä tai muista väestökirjoista ilmenee, että kuolleeksi julistetulla on Suomessa aviopuoliso tai läheisiä sukulaisia, maistraatin päätös on annettava tiedoksi aviopuolisolle ja vähintään yhdelle sukulaiselle. Jos kuolleeksi julistetulle on määrätty edunvalvoja, päätös on annettava tiedoksi myös tälle.

Ålands tingsrätt katsoo, että niissä tapauksissa, joissa kuolleeksi julistetulla ei ole pykälässä tarkoitettuja aviopuolisoa, läheisiä sukulaisia eikä edunvalvojaa, päätös tulisi perintökaaren 18 luvun 4 §:n säännös huomioon ottaen viime kädessä antaa tiedoksi poliisiviranomaiselle.

Hämeenlinnan maistraatti ja *Suomen Henkikirjoittajayhdistys ry* esittävät vastaavat huomautukset kuin 16 §:n osalta.

4 luku. Omaisuuden takaisin luovuttaminen

20 §

(ei huomautuksia)

21 §. Luovutusvelvollisen muu suoritusvelvollisuus

Jos luovutettava omaisuus ei ole tallella tai muuten luovutettavissa, sen arvo on korvattava.

Jos luovutettavan omaisuuden arvo on alentunut merkittävästi kulumisen tai vahingoittumisen vuoksi, luovutusvelvollisen on korvattava arvon aleneminen. Jos omaisuuden arvo on alentunut muusta syystä, luovutusvelvollisen on suoritettava kohtuullinen korvaus omaisuuden arvon alenemisesta, jos siihen katsotaan olevan erityistä syytä.

Luovutusvelvollisen on luovutettava omaisuudesta saamansa tuotto tai korvattava sen arvo. Jos luovutettava omaisuus on rahaa, luovutusvelvollisen on maksettava luovutettavalle määrälle korkolain (633/1982) 3 §:n 2 momentin mukaista korkoa siitä lähtien, kun hän sai omaisuuden haltuunsa. Luovutusvelvollisen on myös suoritettava kohtuullinen korvaus omaisuudesta saamastaan hyödyistä, jollei tämän voida katsoa sisältyvän omaisuuden arvon alenemisesta suoritettavaan korvaukseen. Tuotto on kuitenkin luovutettava tai sen arvo korvattava, korkoa maksettava taikka hyöty korvattava aikaisintaan siitä lähtien, kun luovutusvelvollinen sai tiedon, että hän ei ole oikeutettu omaisuuteen.

Jos luovutettava omaisuus on rahaa tai jos omaisuuden arvo on korvattava, luovutusvelvollisen on maksettava korkoa korkolain 4 §:n 1 momentin mukaisesti luovuttamisvaatimuksen esittämisestä lukien.

Jos 1—4 momentin mukaista suoritusvelvollisuutta on olosuhteisiin nähden pidettävä kohtuuttomana, sitä voidaan sovittaa.

Käräjäoikeustuomarit ry huomauttaa 5 momentin osalta, että perustelujen mukaan sovittelu voi tulla kysymykseen ennen muuta tilanteissa, joissa luovutusvelvollinen on pitänyt omaisuutta hallussaan vilpittömässä mielessä. Yhdistyksen mukaan tämän voidaan kuitenkin olettaa olevan useimmin toteutuva tilanne, joten sovittelu näyttäisi tulevan pääsäännöksi. Yhdistys katsoo, että hallituksen esityksessä sovittelusäännös on perusteltava laajemmin kuin mietinnössä.

5 luku. Kansainvälisen yksityisoikeuden alaan kuuluvat säännökset

23 §. Suomen viranomaisten kansainvälinen toimivalta

Suomen tuomioistuin tai maistraatti voi tutkia kuolleeksi julistamista koskevan asian, jos henkilö, jonka kuolleeksi julistamista asia koskee, on Suomen kansalainen tai jos hänen viimeinen tiedossa oleva asuin- tai kotipaikkansa on Suomessa.

Suomen tuomioistuin voi tutkia kuolleeksi julistamista koskevan asian myös, jos hakijan tärkeät edut puoltavat asian ratkaisemista Suomessa eikä hän voi saattaa asiaa tutkittavaksi siinä valtiossa, jonka kansalainen se henkilö on, jonka kuolleeksi julistamista asia koskee, tai valtiossa, jossa on tämän viimeinen tiedossa oleva asuin- tai kotipaikka, tai tämä aiheuttaisi hakijalle kohtuuttomia vaikeuksia.

Eläketurvakeskus kannattaa Suomen viranomaisten kansainvälisen toimivallan laajentamista, joka sen mukaan nopeuttaisi työeläkeasioiden selvittämistä ja siten parantaisi edunsaajien asemaa. Myös Helsingin käräjäoikeus pitää kansainvälisen toimivallan laajentamista aiheellisenä. Se esittää kuitenkin harkittavaksi, olisiko säännökseen syytä kirjata, että asuin- ja kotipaikalta edellytetään pysyväisluonteisuutta. Ålands tingsrätt esittää harkittavaksi, tulisiko Suomen viranomaisten kansainvälinen toimivalta ulottaa myös henkilöön, joka on saanut surmansa Suomessa sattuneessa onnettomuudessa.

24 §

(ei huomautuksia)

25 §. Vieraassa valtiossa annetun päätöksen tunnustaminen

Vieraassa valtiossa annettua päätöstä, jolla henkilö on julistettu kuolleeksi, on ilman erityistä vahvistamista pidettävä Suomessa pätevänä, jos päätöksen on antanut sen valtion viranomainen, jonka kansalainen henkilö oli päätöksen antamisen hetkellä tai jossa on hänen viimeinen tiedossa oleva asuin- tai kotipaikkansa.

Kansaneläkelaitos katsoo, että pykälän sanamuoto ei ole onnistunut, koska siitä seuraa, että 25 ja 26 § ovat ristiriidassa keskenään. Lisäksi käsitettä "erityinen vahvistaminen" ei määritellä millään tavalla. Kun vahvistamismenettelystä ei ole säännöstä laissa, jää Kansaneläkelaitoksen mukaan epäselväksi, onko päätöksen rekisteröinti väestötietojärjestelmään pykälässä tarkoitettu vahvistaminen vai voisiko jokin muu toimi myös tulla kysymykseen. Kansaneläkelaitos esittää harkittavaksi, olisiko syytä kytkeä vieraassa valtiossa annetun päätöksen tunnustaminen päätöksen merkitsemiseen väestötietojärjestelmään, jolloin rekisteriviranomainen tutkisi tunnustamatta jättämisen perusteet.

Porin käräjäoikeus pitää epäkohtana sitä, että lakiehdotuksessa on jäänyt sääntelemättä, mikä viranomainen toteaa vieraassa valtiossa annetun päätöksen pätevyyden epäselvässä tapauksessa. Pykälää tulisi käräjäoikeuden mukaan selkeyttää siten, että asiassa voitaisiin kääntyä esimerkiksi maistraatin puoleen, joka ottaisi päätöksellään kantaa päätöksen pätevyyteen ja tekisi siitä merkinnän väestötietojärjestelmään, jos päätöstä pidetään pätevänä. Jos maistraatin päätös olisi kielteinen, hakija voisi valittaa hallinto-oikeuteen.

26 §. Tunnustamatta jättämisen perusteet

Vieraassa valtiossa annettua kuolleeksi julistamista koskevaa päätöstä ei tunnusteta Suomessa:

- 1) jos tunnustaminen on selvästi vastoin Suomen oikeusjärjestyksen perusteita;
- 2) jos päätös on ristiriidassa saman henkilön kuolleeksi julistamisesta Suomessa annetun päätöksen kanssa; tai
- 3) jos päätös on ristiriidassa saman henkilön kuolleeksi julistamisesta josakin muussa valtiossa aikaisemmin annetun päätöksen kanssa ja tämä aikaisemmin annettu päätös tunnustetaan Suomessa.

Eläketurvakeskus katsoo, että pykälän 1 kohta voi aiheuttaa soveltamisongelmia, koska pykälästä ei käy ilmi, mikä viranomainen on toimivaltainen ratkaisemaan asian tilanteessa, jossa edunsaaja hakiessaan perhe-eläkettä esittää eläkelaitokselle vieraassa valtiossa annetun kuolleeksi julistamista koskevan päätöksen. Eläketurvakeskuksen mukaan säännösten tulisi olla selkeitä, jotta eläkelaitokset eivät joudu osallistumaan sen arvioimiseen, milloin vieraassa valtiossa annettua päätöstä on pidettävä pätevänä.

Ålands tingsrätt huomauttaa, että pykälän 1 kohdassa tarkoitettaneen sitä, että vieraassa valtiossa annettu päätös on selvästi vastoin Suomen oikeusjärjestyksen perusteita.

6 luku. Erinäisiä säännöksiä

27 §

(ei huomautuksia)

28 §. Maistraatin oikeus saada tietoja

Valtion ja kunnan viranomainen sekä muu julkisoikeudellinen yhteisö, Kansaneläkelaitos, Eläketurvakeskus, eläkesäätiö ja muu eläkelaitos, sosiaali- tai terveydenhuollon toimintayksikkö, terveydenhuollon ammattihenkilö sekä yksityinen sosiaalipalvelun tuottaja ovat salassapitosäännösten estämättä velvollisia pyynnöstä antamaan maksutta maistraatille ne tiedot, jotka ovat tarpeen 3 luvussa säädetyn tehtävän suorittamiseksi.

Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että pykälä on oikeansuuntainen, joskin melko laaja ja laajoja ammattiryhmiä koskeva. Ministeriö esittää harkittavaksi, pitäisikö säännöstä täsmentää niin, että siinä todettaisiin myös yksityinen terveydenhuollon palvelujen tuottaja ja että terveydenhuollon ammattihenkilö täsmennettäisiin itsenäiseksi terveydenhuollon ammattihenkilöksi. Kysymystä maksutta tapahtuvasta tietojen saamisesta ja sen laajuudesta on ministeriön mukaan myös syytä pohtia tarkemmin.

Porin käräjäoikeus katsoo, että tuomioistuimella tulisi olla vastaavanlainen tiedonsaanti-oikeus kuin maistraatilla. Kun kysymys on asiasta, jossa sovinto ei ole sallittu, käräjäoi-

keudella tulisi olla viran puolesta mahdollisuus hankkia lisäselvityksiä epäselvissä tapauksissa salassapitosäännösten estämättä. Tätä koskeva säännös tulisi lisätä lakiehdotukseen.

Eläketurvakeskus huomauttaa, että eläkesäätiötä ei tarvitse mainita pykälässä erikseen, koska se sisältyy eläkelaitoksen käsitteeseen.

29 - 30 §

(ei huomautuksia)

Taloudelliset vaikutukset

Hämeenlinnan maistraatti ja *Suomen Henkikirjoittajayhdistys ry* katsovat, että maistraattien riittävät voimavarat on turvattava, jos viranomaisaloitteinen kuolleeeksi julistaminen ehdotetulla tavalla säädetään monia selvityksiä ja kuulemisia edellyttäväksi menettelyksi. Menettely tulee kalliiksi, eikä siitä jokaisessa maistraatissa selvitä ilman lisähenkilökuntaa. Myös *Helsingin maistraatti* toteaa, että lakiehdotuksessa maistraateille asetettu selvittämisvelvollisuus lisää maistraattien työtä. Helsingin maistraatin osalta lisätyön voidaan arvioida olevan 1 - 1,5 henkilötyövuotta.

Turun maistraatti toteaa, että tässä vaiheessa on vaikea arvioida uudistuksen aiheuttamia kustannuksia. Kuulutus- ja selvittämismenettelystä aiheutuu kuluja, jotka tulisi selvittää siirtymäkauden lopulla.

Myös *Vaasan maistraatti* toteaa, ettei tässä vaiheessa ole tietoa maistraattien kokonaisyötilanteesta siirtymäkauden jälkeen. Se katsoo kuitenkin, ettei voida pitää kohtuullisena, että useilla eri uudistusehdotuksilla maistraattien hoidettavaksi siirretään uusia asiaryhmiä ja kaikkien osalta todetaan tehtävien tulevan hoidetuiksi olemassa olevilla voimavaroilla.

Oulun maistraatti ja *Rovaniemen maistraatti* toteavat, että ne kykenevät nykyisillä voimavaroillaan hoitamaan maistraateille ehdotetut tehtävät.

Muita huomautuksia

Ålands tingsrätt, *Hämeenlinnan maistraatti*, *Vaasan maistraatti* ja *Suomen Henkikirjoittajayhdistys ry* katsovat, että lakiin tulisi ottaa säännökset menettelystä, jota on sovellettava, kun kuolleeeksi julistamis päätös osoittautuu virheelliseksi.

Ålands tingsrätt huomauttaa, että lakiehdotuksesta puuttuvat säännökset, jotka koskisivat kuolleeeksi julistetun paluun yhteydessä hänen henkilökohtaisia oikeuksiaan tai saataviin, kuten hänen oikeuttaan eläkkeeseen siltä ajalta, jolloin hän on ollut kuolleeeksi julistettuna. Käräjäoikeus huomauttaa myös, että kuulutusmenettely olisi olennaisesti tehokkaampi, jos virallinen lehti olisi luettavissa internetissä.

LIITE**Oikeusministeriö pyysi lausuntoa kuolleeksi julistamisesta annetun lain uudistamistyöryhmän mietinnöstä seuraavilta viranomaisilta ja yhteisöiltä:**

Sisäasiainministeriö
Sosiaali- ja terveysministeriö

Eläketurvakeskus
Kansaneläkelaitos
Onnettomuustutkintakeskus
Tilastokeskus
Valtakunnansyyttäjänvirasto
Väestörekisterikeskus

Helsingin kärjäoikeus
Joensuun kärjäoikeus
Kemi-Tornion kärjäoikeus
Porin kärjäoikeus
Tampereen kärjäoikeus
Ålands tingsrätt

Helsingin maistraatti
Hämeenlinnan maistraatti
Oulun maistraatti
Rovaniemen maistraatti
Turun maistraatti
Vaasan maistraatti

Länsstyrelsen på Åland

Kärjäoikeustuomarit ry
Suomen Henkikirjoittajayhdistys ry
Suomen Syyttäjähdistys ry

Lausuntoa ei antanut:

Kemi-Tornion kärjäoikeus